

VAŽNOST EUROPSKOG SJEĆANJA ZA BUDUĆNOST EUROPE

Rezoluciju tog naziva donio je EU parlament 19. rujna 2019., izglasana je s 535 glasova za, 66 protiv i 52 suzdržana.

Na početku Rezolucije nabrajaju se dokumenti, njih 15, koje je EU parlament uzeo u obzir pri njenom donošenju; od Opće deklaracije UN-a o ljudskim pravima iz 1948. do zajedničke izjave predstavnika vlada država članica EU u spomen žrtvama komunizma dane 23. 8. 2018. Zatim slijedi 13 premisa, od A do M, a iza njih 22 zaključka, osuda i poziva državama članicama EU. Sveukupna poruka Rezolucije može se sažeti u slijedećim njenim sudovima i zaključcima:

F. budući da su u nekim državama članicama komunističke i nacističke ideologije zakonom zabranjene;

L. budući da je sjećanje na žrtve staljinističke, nacističke i drugih diktatura od ključne važnosti za otpornost Europe na današnje vanjske prijetnje;

2. (Rezolucija) naglašava da je Drugi svjetski rat započeo kao neposredni rezultat zloglasnog nacističko-sovjetskog sporazuma o nenapadanju, pakt Molotov- Ribbentrop, i njegovih tajnih protokola(..) sa zajedničkim ciljem osvajanja svijeta.

6. (Rezolucija) osuđuje manifestacije i širenje totalitarnih ideologija kao što su nacizam i staljinizam u EU;

17. (Rezolucija) izražava zabrinutost zbog upotrebe nacističkih i komunističkih simbola;

18. (Rezolucija) napominje da u nekim članicama EU postoje spomenici koji veličaju totalitarni režim što otvara put iskrivljivanju povjesnih činjenica o posljedicama Drugog svjetskog rata;

19. (Rezolucija) osuđuje ekstremističke i ksenofobne političke snage u Europi koje iskrivljuju povijesne činjenice i koriste simbole i retoriku totalitarne propagande, uključujući rasizam, antisemitizam i mržnju prema seksualnim i drugim manjinama.

Da je sjećanje na događaje iz prošlosti važno za budućnost društva, da bi to trebalo biti dragocijeno iskustvo koje budućim generacijama pomaže da ne ponove pogreške prethodnih, zvuči samorazumljivo. Slično kao što znanstvena postignuća i znanje jedne generacije predstavlja temelj za otkrića i napredak slijedeće. Činjenica je, međutim, da se čak i znanstvena otkrića, ako su u sukobu s vladajućom vjerskom ili ideološkom dogmom, pokušava prešutiti ili stigmatizirati. To posebno vrijedi za povijesna zbivanja koja se falsificiraju i mitologiziraju kako bi, tako frizirana, poslužila za potporu i opravdanje tekuće politike.

Tvrdnja da je početak Drugog svjetskog rata neposredni rezultat nacističko-sovjetskog sporazuma izriče se u Rezoluciji kao neupitna činjenica. Međutim, brojni dokumenti, prije svega iz Trećeg Reicha, svi dostupni preko 60 godina, pokazuju da je ta tvrdnja više nego upitna. Kako se radi o tvrdnji iza koje stoji EU parlament, kritiku te tvrdnje potrebno je argumentirati kronologijom činjenica o događajima koji neposredno vode u Drugi svjetski rat. Bar u najkraćim crtama:

(1) Hitlerovo naređenje Wehrmachtu, izdano krajem svibnja 1938., da pripremi napad na Čehoslovačku za 2. 10. 1938., počinje rečenicom: „Moja konačna odluka je da uništim Čehoslovačku vojnom akcijom u bliskoj budućnosti.“

(2) U to doba Čehoslovačka ima sporazum o međusobnoj vojnoj pomoći, u slučaju da bude

napadnuta, s Francuskom i SSSRom kao i s Jugoslavijom i Rumunjskom. Vrh njemačke kopnene vojske jedinstven je u uvjerenju da će napad na Čehoslovačku dovesti do europskog rata u kojem će Njemačka biti brzo poražena. Najutjecajniji generali njemačke vojske, od načelnika generalštaba i zapovjednika berlinskog garnizona do zapovjednika kopnene vojske, tajno dogovaraju smjenu Hitlera i nacističke vlasti onaj čas kad Hitler izda zapovjest za napad na Čehoslovačku; pod uvjetom da Francuska ispuni svoje obveze prema Čehoslovačkoj, a Britanija stane uz Francusku. O planiranju i uvjetima antinacističkog puča obavještavaju, preko kurira, britanskog premijera N. Chamberlaina i člana Parlamenta W. Churchilla. Churchill im, po kuriru, šalje pismo podrške.

(3) Na mitingu nacističke stranke početkom rujna 1938., Hitler prijeti kako će pripajanje Sudeta, dijela Čehoslovačke u kojem je većinu stanovništva činila njemačka manjina, izvršiti vojnom silom. Goering govori o Česima kao o "bijednoj pigmejskoj rasi koja tlači kulturni narod, a iza svega stoji Moskva i maska židovskog vraga".

(4) Britanski premijer N. Chamberlain odlazi kod Hitlera (15. rujan) i predlaže da u interesu mira on posreduje kod čehoslovačke vlade kako bi predala teritorij Sudeta (brdsko područje sa snažnim vojnim utverdama, presudno za obranu Čehoslovačke) Njemačkoj. Hitler pristaje.

(5) Britanska i francuska vlada prave pritisak na vladu Čehoslovačke da pristane, zbog mira, predati značajan dio svog teritorija Njemačkoj. Ako Čehoslovačka ne pristane, Francuska i Britanija ostavljaju je da se sama nosi s Njemačkom. Ako pristane, Britanija i Francuska garantirati će granice ostatka Čehoslovačke. Predsjednik Čehoslovačke Beneš obraća se SSSRu; komesar za vanjske poslove M. Litvinov odgovara da će se SSSR držati sporazuma s Čehoslovačkom. Ali u tom sporazumu stoji da će SSSR pružiti vojnu pomoć Čehoslovačkoj pod uvjetom da to učini i Francuska. Čehoslovačka vlada kapitulira i pristaje na britansko-francuski prijedlog.

(6) Poljska i mađarska vlada postavljaju teritorijalne zahtjeve prema Čehoslovačkoj. Hitler ih potiče da je sada pravi čas za ostvarenje tih zahtjeva. U razgovoru s mađarskom vladom Hitler kaže: „Jedino zadovoljavajuće rješenje je vojno osvajanje Čehoslovačke. Engleska i Francuska neće reagirati. Opasnost je samo da Česi pristanu na sve uvjete.“

(7) Chamberlain nosi Hitleru odgovor čehoslovačke vlade u kojem su ispunjeni svi njemački zahtjevi. Hitler izjavljuje da je za to sada kasno, da njemačka vojska ulazi u Čehoslovačku za dva dana (28.9.), a o Česima ovisi da li će to biti milom ili silom.

(8) Čehoslovačka odbacuje Hitlerov zahtjev i mobilizira svoju vojsku. Francuska provodi djelomičnu mobilizaciju, a Britanija mobilizira mornaricu. Jugoslavija i Rumunjska upozoravaju Mađarsku da će je napasti ako ona napadne Čehoslovačku. Vodeći njemački generali protive se napadu na Čehoslovačku. Hitler piše pomirljivo pismo Chamberlainu u kojem prihvaća njegov prijedlog o mirnom preuzimanju Sudeta i garantira granice ostatka Čehoslovačke.

(9) Chamberlain predlaže Hitleru međunarodnu konferenciju o „Sudetskoj krizi“. Šalje pismo i Mussoliniu i moli ga da intervenira kod Hitlera. Mussolini piše Hitleru, daje mu punu podršku ali se zalaže za konferenciju. Hitler pristaje i zakazuje konferenciju „sutra u podne (29.9.) u Munchenu“.

(10) Na konferenciju su pozvani Chamberlain, Daladier (premijer Francuske) i Mussolini; predstavnici SSSRa i Čehoslovačke nisu pozvani. Mussolini iznosi „svoj“ prijedlog za rješavanje krize; Chamberlain i Daladier ga prihvaćaju. Dokumenti nađeni po završetku Drugog svjetskog rata pokazuju da je taj prijedlog napisan u ministarstvu vanjskih poslova Njemačke, potvrđen od Hitlera, preveden na francuski i poslan Mussoliniu.

(11) Hitlerov autoritet u njemačkom narodu i vojsci postao je neupitan, a njegova samouvjerenost bezgranična. Pokazalo se da je on bio u pravu, a svi generali u krivu, da je uspio pripojiti Trećem Reichu Austriju i dobar dio Čehoslovačke, 10 milijuna Njemaca, bez proljevanja krvi. Njegove ocjene da su Britanija i Francuska neodlučne i slabe i da neće ulaziti u rat zbog nekih zemalja na istoku Europe pa makar i imali formalne sporazume, poslije Munchena su izgledale vrlo uvjerljivo.

(12) Slijedeći dan, 1.10.1938., njemačka vojska ulazi u Sudetsku oblast. Poljska i Mađarska bacaju se na bespomoćnu Čehoslovačku, „kao lešinari“ – Churchillov izraz u njegovoj knjizi „The Second World War“, i oduzimaju joj dio teritorije koji im Hitler dozvoljava. Početkom 1939. Njemačka okupira ostatak Češke, a u Slovačkoj instalira profašističku, quislinšku vladu. Velika Britanija i Francuska, unatoč svojim svečanim obećanjima i garancijama, ne reaguju.

(13) U proljeće 1939. Njemačka postavlja sve veće teritorijalne zahtjeve prema Poljskoj. Uz to traži da se Poljska pridruži sporazumu Njemačke, Italije i Japana usmjerenom protiv SSSRa, takozvanom „Paktu protiv Kominterne“. Britanska vlada, poslije otrežnjavajućeg iskustva s nestankom Čehoslovačke, daje garancije Poljskoj. Hitler izdaje tajno naređenje Wehrmachtu da

pripremi iznenadni napad na Poljsku za 1. rujan.

(14) 17. travnja 1939. SSSR predlaže Britaniji i Francuskoj sporazum o zajedničkom suprotstavljanju daljnjim njemačkim agresijama. Chamberlain odbija takav sporazum kao „preuranjen“. Poljska vlada odbija bilo kakav sporazum sa SSSRom uz obrazloženje da je SSSR „vojno beznačajan“.

(15) 3. maja Staljin smjenjuje komesara za vanjske poslove M. Litvinova i na njegovo mjesto stavlja V. Molotova. Litvinov je godinama zagovarao savez SSSRa s Britanijom i Francuskom kako bi se zajedno suprotstavili agresijama Trećeg Reicha. Poslije odbijanja zadnjeg ponuđenog sporazuma Staljin je ocjenio da Britanija i Francuska neće ući u rat zbog Poljske i da bi se poslije Poljske SSSR mogao naći sam suočen s nacističkom Njemačkom. Smjenu Litvinova, koji je bio Židov, Hitler je protumačio kao oštar zaokret u sovjetskoj vanjskoj politici. U kolovozu 1939., kad su pripreme za napad na Poljsku bile gotove i kad mu je to odgovaralo, Hitler nudi SSSRu pakt o nenapadanju u trajanju od 25 godina i, u tajnom protokolu, povrat teritorija koje je Rusija izgubila prije 20 godina, poslije (Prvog) Svjetskog rata; teritorija na kojem su 1939. bile Estonija i Latvija, ili su bili dio Poljske, Finske ili Rumunjske.

Jedino logično objašnjenje zašto se autori Rezolucije upuštaju u „iskrivljivanje povijesnih činjenica“ o Drugom svjetskom ratu jeste sveukupna poruka Rezolucije u kojoj se izjednačuje komunizam i nacizam na nivou ideologija i, zapravo, kao ideje. U cijeloj Rezoluciji komunizam i satljinizam koriste se kao sinonimi. Ta poruka se osnažuje tvrdnjom o podjednakoj krivici nacističke Njemačke i SSSRa za izbijanje Drugog svjetskog rata. To što to nije istina ne mijenja karakter staljinističke diktature niti umanjuje zločine koje je ta diktatura počinila.

Rezolucija izražava jednaku zabrinutost zbog upotrebe nacističkih i komunističkih simbola i zbog „spomenika koji veličaju totalitarni režim“. U Hrvatskoj, kao i u nekim drugim državama članicama EU iz Istočne Europe, politička desnica desetljećima nameće stav da su spomenici borbi protiv nacizma i fašizma i, posebno, njihovih domaćih quislinških režima, „simboli veličanja totalitarnih režima“. Tisuće takvih spomenika, bar kad se govori o Hrvatskoj, srušeno je upravo zbog toga što su oni bili spomenici borbi protiv jednog zločinačkog totalitarnog režima. U kojoj mjeri ova Rezolucija podržava taj nakaradni stav i njegove destruktivne posljedice najbolje se vidi po reakcijama proustaških portala ali i nekih kolumnista desnih političkih uvjerenja, u hrvatskim medijima. Svi oni žale da Rezolucija nije dovoljno popularizirana u hrvatskoj javnosti. Na primjer, novinar Slobodne Dalmacije I. Ugrin, pod naslovom „EU parlament: Nacistički i komunistički zločini su isti!“, piše kako Rezolucija pokazuje koliko je hrvatska predsjednica bila u pravu kad je maknula Titovu bistu s Pantovčaka, kao i zagrebački gradonačelnik kad je promijenio ime Trgu maršala Tita.

Iako se bavi početkom Drugog svjetskog rata Rezolucija o važnosti europskog sjećanja ni jednom riječju se „ne sjeća“ da je SSSR podnio najveće žrtve, najviše doprinjeo pobjedi nad nacističkom Njemačkom i oslobađanju zemalja koje su bile pod nacističkim terorom. Da je „posljedica“ toga ne samo nametanje prosovjetskih vlasti u zemljama Istočne Europe nego i povratak ili uspostava demokracije u većem dijelu Zapadne Europe. Bez tih žrtava i pobjeda nad, do tada, nepobjedivom njemačkom vojskom, ujedinjena Europa izgledala bi malo drugačije. Nije na odmet podsjetiti da se na gotovo svim propagandnim plakatima nacističke Njemačke i njenih saveznica napad na SSSR prikazivao kao obrana ujedinjene Europe od opasnosti boljševizma.

Konačno, Rezolucija osuđuje ekstremističke i ksenofobne snage u današnjoj Europi koje „retorikom totalitarne propagande“ šire – što? „Rasizam, antisemitizam i mržnju prema seksualnim i drugim manjinama.“ Jasno je da propagiranje takvih stavova nema nikakve veze s komunizmom ali predstavlja suštinu onoga što je zastupao i nametao nacizam. Danas se ksenofobija, rasizam i mržnja prema manjinama redovito pojavljuje u retorici ekstremne desnice širom Europe. U tolikoj mjeri da ih je kao prijetnje etičkim vrijednostima na kojima je EU utemeljena, morala navesti i ova Rezolucija. Samo što prijetnje nisu vanjske nego unutrašnje. Rastući nacionalizmi, kratkovidne sebične politike, popuštanje takvim politikama i ekstremističkim pokretima, sve glasnijim u propagiranju stavova koji su upravo suprotni načelima slobode, ravnopravnosti i socijalne pravednosti. A one koji stanu u obranu tih načela, politička desnica prozivati će zbog manjka domoljublja i olako imenovati komunistima i apologetima staljinizma.

Europski zastupnici koji su izglasali ovu rezoluciju, a među njima su i svi zastupnici iz Hrvatske, i kojima se, s jedne strane, priviđaju komunistički bijeli miševi, pokazuju, s druge strane, zapanjujuće pomanjkanje „povijesnog sjećanja“. Jer sve je to u Europi već viđeno. U njenom „kolektivnom sjećanju“ jasno je zapisano kuda stalno popuštanje političkim nasilnicima, koje karakterizira „rasizam, antisemitizam i mržnja prema manjinama“, može odvesti.

Z. Pusić